

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

1-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Muassis: Farg'ona davlat universiteti.

"FarDU. Ilmiy xabarlar – Научный вестник. ФерГУ – Scientific journal of the Fergana State University" jurnali bir yilda olti marta elektron shaklda nashr etiladi.

Jurnal pedagogika, filologiya, tarix, falsafa, siyosat, kimyo, biologiya hamda geografiya fanlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnaldan maqola ko'chirib bosilganda, manba ko'rsatilishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 2-sentabrda 1109 raqami bilan ro'yxatga olingan.

Muqova dizayni va original maket FarDU tahririy-nashriyot bo'limida tayyorlandi.

Tahrir hay'ati

Bosh muharrir
Mas'ul muharrir

SHERMUHAMMADOV B.SH.
AXMADALIYEV Y.I.

FARMONOV Sh. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof.	ZUOGANG PENG (Xitoy)	Janubiy-g'arbiy universitet, b.f.d., prof
ZAYNOBIDDINOV S (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof	PANASYUK M (Rossiya)	Qozon federal universiteti, g.f.d, prof
A'ZAMOV A (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof	VALI SAVASH YYELEK (Turkiya)	Anqara Hoji Bayram Veli universiteti fil. f.d., prof
SAGDULLAYEV Sh (O'zbekiston)	O'zR FA t.f.d., prof	SIROJIDDINOV Sh (O'zbekiston)	Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU akademigi, fil.f.d., prof
TURAYEV A. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, k-b.f.d., prof	ABADI, TOTOK WAHYU (Indonesiya)	Universitas Muhammadiyah Sidoarjo, Siyosat va xalqaro huquq.
RASHIDOVA S. (O'zbekiston)	O'zRFA k.f.d., prof	SCOTT LEVI (AQSH)	Ohio State University, PhD, prof
ABDULLAEVA Z (Qirg'iziston)	OshDU k.f.n., dots	AZIYA ZHUMABAYEVA (Qozog'iston)	Abay nomidagi Qozog' milliy pedagogika universiteti
TOJIBOYEV K. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, b.f.d., prof	SANIYA NURGALIYEVA (Turkiya)	Ataturk University
G'ULOMOV S. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, i.f.d, prof	SALTANAT ABILDINA (Qozog'iston)	E. A. Buketov nomidagi Qaragandi davlat universiteti
JUMABEKOVA B (Qozog'iston)	b.f.d., prof		

Tahririyat kengashi

PEDAGOGIKA BO'YICHA			
EGAMBERDIYEVA T.	FarDU, p.f.d., prof.	DAVLYATOVA G.	FarDU, p.f.n., dots.
XONKELDIYEV Sh.	FarDU, p.f.d., prof.	BAYDJANOV B.	FarDU, p.f.n., dots.
TOJIBOYEVA H.	O'z Res FA Pedagogika ITI p.f.d. (Dsc)	ABBASOVA N.	FarDU, p.f.f.d., dots.
QURBONOVA B.	FarDU, p.f.d. (DSc), prof	GOFUROVA N.	FarDU, p.f.f.d.
O'RINOVA N.	FarDU, p.f.n., dots.	URAIMOV S.	FarDU, p.f.f.d., dots. (DSc)

Bo'lim boshlog'i: Zokirov I.I., b.f.d.,prof.

Texnik muharrirlar: Sheraliyeva J.
Mirkarimova Sh.

Musahhihlar: Mahmudov F.
O'rinboyev I.

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona shahri, Murabbiylar ko'chasi, 19-uy.
Tel.: (0373) 244-44-57. Mobil tel.: (+99891) 670-74-60
Sayt: www.fdu.uz. Jurnal sayti: Journanal.fdu.uz

X.S.Umarxo'jayeva	
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim sohasi talabalarida ingliz tilini o'qitishda tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish usullari	117
D.A.Solixo'jayeva	
Professional ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan o'quvchilarni milliy qadriyatlar vositasida mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashga yo'naltirilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi	120
D.Aminova	
Internetda PR kommunikatsiya xususiyatlari	126
U.G'.Abdullaeva	
Ekologik ta'lim-tarbiya'ni amalga oshirishga tayyorlashning zamonaviy usullari	132
D.Y.Tashnazarov	
Sportning yunon-rim kurash turida texnik tayyorgarligini takomillashtirishda tik turgan holatdan yelkalardan oshirib tashlash harakatining samaradorligi (<i>chap tomonga bajarish asosida</i>)	135
J.G'.Obidov	
Texnika oliy o'quv yurtlarida o'quv materiallarini imitatsion-variantlik asosida o'qitishni takomillashtirish texnologiyalariga ta'sir ko'rsatuvchi didaktik manbalarni yaratish hamda zamonaviy o'quv jihozlaridan ratsional foydalanish	144
A.R.Qodirov	
Bo'lajak pedagoglarning axloqiy-estetik kompetentligini interaktiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	151
M.A.Esonmirzayeva	
Bo'lajak pedagoglarning metakompetentligini rivojlantirish usullari va takomillashtirish yo'llari	156
N.B.Dusimbetova	
Jurnalistikaning til madaniyati va nutq kompetensiyasini shakllanish tamoyillari.....	160
G.M.Zoitova, Z.F.Arabjonova	
35-40 yoshdagi ayollarda sog'lomlashtirish mashg'ulotlarida akvafitness vositalaridan kompleks foydalanish.....	165
D.Y.Tashnazarov	
Yunon-rim kurashchilarini texnik tayyorgarligini takomillashtirishda tik turgan holatdan yelkalardan oshirib tashlash harakatining kinematik asoslarini o'rganish (<i>o'ng tomonga bajarish asosida</i>)	172
B.Q.Baratov	
Badiiy-tarixiy materiallar vositasida bo'lajak o'qituvchilarning ma'naviy madaniyatini rivojlantirishning ahamiyati	181
N.A.Abdullayeva	
Implementing flipped classroom method in teaching phrasal verbs	185
M.M.Yunusov	
Universitetlarda "Kimyoviy texnologiya" fanining tuzilishi, mazmuni va takomillashtirish modeli ..	189
N.M.Xodjibolayeva	
Pedagogika fanlari xamkorligi asosida talabalarning ekologik kompetentligini rivojlantirishning zamonaviy masalalari	196

UO'K: 378.014.15

**EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA'NI AMALGA OSHIRISHGA TAYYORLASHNING
ZAMONAVIY USULLARI****ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ-СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПОДГОТОВКИ
ВОСПИТАНИЯ К РЕАЛИЗАЦИИ****ENVIRONMENTAL EDUCATION-MODERN METHODS OF PREPARING EDUCATION
FOR IMPLEMENTATION**

Abdullaeva Umidaxon G'ulomiddinovna
Farg'ona davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ekologik ta'lim va tarbiya'ning nazariy-pedagogik asoslari, ekologik ta'lim-tarbiya'ni amalga oshirishga tayyorlashning zamonaviy shakl, usul va vositalari o'rganilgan. Shuningdek,, ekologik ta'lim-tarbiya'ni amalga oshirishga tayyorlashning zamonaviy usullari tahlil qilingan.

Аннотация

В данной статье изучаются теоретические и педагогические основы экологического образования и обучения, современные формы, методы и инструменты подготовки к осуществлению экологического образования и обучения. Также проанализированы современные методы подготовки к реализации экологического образования.

Abstract

This article examines the theoretical and pedagogical foundations of environmental education and training, modern forms, methods and tools of preparation for environmental education and training. Modern methods of preparation for the implementation of environmental education are also analyzed.

Kalit so'zlar: kimyo, ekologiya, biosfera, sog'lom turmush tarzi, ekologik muloqot, pedagogik jarayon, kasbiy-pedagogik faoliyat, integrativ, korporativ, milliy, tarixiy, texnologik, kompetensiya.

Ключевые слова: химия, экология, биосфера, здоровый образ жизни, экологическая коммуникация, педагогический процесс, профессионально-педагогическая деятельность, интегративная, корпоративная, национальная, историческая, технологическая, компетентность.

Key words: chemistry, ecology, biosphere, healthy lifestyle, ecological communication, pedagogical process, professional-pedagogical activity, integrative, corporate, national, historical, technological, competence.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida "Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi"ning asosiy maqsadi o'sib kelayotgan yosh avlodga ekologik bilim, ong va madaniyatni shakllantirish hamda rivojlantirish, ekologik ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, shuningdek,, ekologiya sohasidagi ilm-fanni jahonning ilg'or innovatsion texnologiyalarini jalb etgan holda yanada takomillashtirishdan iborat: «[Ta'lim to'g'risida](#)»gi va «[Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida](#)»gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq uzluksiz ta'lim tizimida ekologik ta'limni rivojlantirishning asosiy tamoyillarini belgilash, ularni izchillik bilan bosqichma-bosqich ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq qilish va shu asosda ekologik ta'limning samaradorligini yangi bosqichga olib chiqish; ekologik ta'lim-tarbiya berishni, ekologik bilimlarni targ'ib qilishni, noshirlik faoliyatini, ko'rik-tanlovlar o'tkazishni, ijtimoiy reklama va shu kabilarni tashkil etish; ta'lim dasturlarini mavjud ekologik muammolarni bartaraf etish va zamon talablaridan kelib chiqqan holda takomillashtirish; ta'lim oluvchilarning e'tiborini umumbashariy ekologik muammolarga qaratish orqali ularning ona tabiatning qayta tiklanmas manbalarini saqlab qolish va ulardan oqilona foydalanish bo'yicha mas'uliyatini kuchaytirish; ekologik ta'limning samarali shakllari va usullarini ishlab chiqish hamda joriy etish; ekologik ta'limning sifatini, kadrlar tayyorlash tizimi samaradorligini, barqaror rivojlanishi kafolatlarini va ustuvorligini ta'minlovchi normativ-huquqiy, moddiy-texnika va axborot

bazasini yaratish; ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish bo'yicha davlat organlari ta'lim sohasining o'zaro manfaatli hamkorligini rivojlantirish belgilangan. Bu ham ekologik tarbiya'ni rivojlantirish yo'lidagi muhim vazifalar hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Sh.Ochilovning "Fizikani fanlararo o'qitishda o'quvchi ekologik kompetensiyasini rivojlantirish texnologiyalari" mavzusidagi dissertatsiyasida fizikani fanlararo o'qitishda o'quvchi ekologik kompetensiyasini tuzilmasi va komponentlarini hamda fizikani fanlararo o'qitishda o'quvchi ekologik kompetensiyasini rivojlantirishning metodik shartlari tadqiq etilgan. Tadqiqotchi o'quvchilarda ijtimoiy ekologiyaga doir bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish lozimligi, ayniqsa, fizika va biologiya fanlarini o'qitishda ijtimoiy-ekologik bilimlarning ahamiyati yuqori bo'lishini xulosa qiladi.

N.Mirzayevaning tadqiqotida talabalarning bilimlarni qabul qilish tipologik darajasini o'rganish va ekologik kompetentlikni rivojlantirish pedagogik-psixologik muammo ekanini ilmiy-nazariy asoslash bilan zamonaviy ekologik ta'lim tizimida benchmarking strategiyasini qo'llab-quvvatlash va qiyosiy tahlil qilinadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ekologik ong har bir insonning hayot faoliyatida ekotizimlar uning yashash makoni ekanligini anglash darajasidir. Ekologik ongli insonni har doim ham ekologik madaniyatli, deb bo'lmaydi. Chunki ekologik barqarorlik zaruriyatini anglash hali uni inson o'z faoliyatida tatbiq qildi, degan so'z emas. Ekologik madaniyat ekotizimlar haqidagi bilim, ong, idrok, savodxonlik, intellektual salohiyat va uni amalda qo'llay bilish faoliyati, atrof-muhitga nisbatan faoliyatning yuksak ko'rsatkichi, ongli va mas'uliyatli yondashuv hisoblanadi.

"Ekologik madaniyat" tushunchasini shaxs tomonidan nazariy va amaliy ekologik bilimlarni o'zlashtirishning yuqori darajasi deb ta'riflash mumkin. Ekologik kompetensiya shakllanganlik mezonlari, o'z navbatida, ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi", U muayyan jamiyat va jahon madaniyatining rivojlangan bosqichi hamda tarkibiy qismidir. Insonlarning ona tabiatga nisbatan ekologik ongli faoliyatlari ularning ekologik madaniyatlarini belgilaydi. Unda tabiat bilan inson o'rtasidagi o'zaro oqilona mas'uliyatli munosabat tarkib topadi. Ekologik madaniyatning tayanch fazilatlarini sifatida "axloqiy ekologik onglik", "ekologik mas'uliyatlilik", "ekologik irodaviylik", "ekologik qadriyatlar"ni belgilab olish lozim.

Ekologik onglik - "shaxsning ekotizimlarni hissiy bilishi, uning obektlari va unda kechayotgan hodisalarni sezishi, idrok etishi, tasavvur qilishi, qiyoslay olishi, ziyraklik va teranlik asosida ekotizimlar muhofazasi bo'yicha amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi" ni anglatadi. Shaxsning bunday xususiyati tabiat bilan har qanday aloqaga kirishganda namoyon bo'lib, jarayon natijasini to'g'ri baholay olishi bilan izohlanadi.

Ekologik ta'lim-tarbiya turli darajalari va yo'nalishlarining mushtaraklashuvi, shu sohalarning "individual" manfaatlarini umuminsoniy manfaatlariga moslashtirishni ifodalaydi. Shu mazmundagi, ekologik faollik va mas'uliyatni oshirishda boshqa faoliyat shakllarining kommunikativ: a'nanalar, urf-odatlar, rasm-rusumlar va boshqa marosimlarning tarbiyaviy rolini alohida qayd qilish lozim. Bunday ijtimoiy-amaliy hodisalar o'ziga xos ekologik mazmun kasb etadi. Ya'ni, ijtimoiy qadriyatlar majmuasi ekologiyalashgan holda, jamiyatning boshqa ustqurmaviy elementlariga ta'sir qiluvchi omilga aylanadi. Xususan, ekologik ta'lim-tarbiya - tegishli yo'nalishdagi mas'uliyatni oshirish bilan, jamiyat ichki-tashqi siyosiy jarayonlariga ta'sir ko'rsatuvchi vosita bo'lib qolmoqda. Ekologik faoliyatni tashkil qiluvchi tamoyillarni shakllantirish jarayonida muayyan nazariy bilimlarni o'zlashtirish bilan mehnatkashlarning ekologik tafakkur madaniyati, tushunchalari, xulosalari, amaliy munosabatlari, ijtimoiy-siyosiy e'tiqodi, umumiy dunyoqarashi tarkib topadi. Boshqacha qilib aytganda, ta'lim-tarbiya majmuasi - shaxsni faol ekologik ijtimoiy-siyosiy faoliyatga tayyorlab boradi.

XULOSA

Xulosa qilganda, zamonaviy ta'lim-tarbiya sharoitida ekologik ta'lim va tarbiya'ni rivojlantirish, atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabatni shakllantirishga qaratilgan pedagogik jarayonni tashkil qilish ta'lim oluvchilarda ekologik bilim va ko'nikmalarni rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham ekologik kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan yangicha yondashulardan foydalanish, turli ta'sir mexanizmlarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qo'ysinov O.A., Muslimov N.A., Abdullayeva Q., Gaipova N., Karimova N., Qodirov M. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. Monografiya. –T.: “Fan va texnologiya”, 2013. - 128 b
2. Shomurotova Sh.X. Oliy ta'lim muassasalarida “Kompleks birikmalar kimyosi” fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish. Diss. avtoref. Toshkent–2020. —45b.
3. Кулешова М.Е., Мазуров Ю.Л. Экологические функции как основа выявления ценности территорий // Уникальные территории в природном и культурном наследии регионов. М.: РНИИ культурного и природного наследия, 1994.
4. Новик, И.Р. Подготовка компетентного специалиста в системе высшего химико - педагогического образования для работы с одаренными учащимися [Текст]:моногр. / И.Р.Новик. – Н. Новгород: НГПУ, 2013. – 158 с.
5. Соболев Н.А. Региональная стратегия территориальной охраны природы // Критерии и методы формирования экологической сети природных территорий. Вып. 1. – 2-е изд. – М.: Центр охраны дикой природы СоЭС, 1999.